

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

DE RERUM DIVISIONE, ATQUE ILLARUM
ADMINISTRATIONE.

Res Ecclesiasticae sunt aut spirituales, aut temporales. hoc dicit.

Superiore libro de Jure PERSONARUM exposuimus: modo videamus de REBUS Ecclesiasticis, illarumque tractatione, & administratione. Summa rerum Ecclesiasticarum divisio in duos articulos deducitur: nam aut spirituales sunt, aut temporales. Spirituales sunt, quae spiritui deserviunt, atque animae causa sunt instituta: ut Sacramenta, Ecclesiae, altaria, & his similia. Temporales sunt, quae non tam spiritus, quam corporis gratia pro Ecclesiasticis ministeriis, factorumque ministrorum usu sunt comparatae: ut sunt praedia, domus, & fructus decimales.

Res spirituales sunt aut incorporeales, aut corporales: & corporales dividuntur in Sacramenta, in res sacras, sanctas & religiosas. h. d.

§. 2. Rursus spiritualium quaedam sunt incorporeales, quaedam vero corporales. Incorporeales sunt, quae neque tangi, neque sensu corporeo percipi possunt: quales sunt virtutes, & dona Dei, aut quae in jure consistunt. Corporales sunt, quae tangi & humanis sensibus percipi possunt. Harum autem quaedam sunt Sacramenta, quaedam sacrae sunt, & sanctae, quaedam religiosae.

Videamus igitur nunc de spiritualibus: & quidem incorporeales, eum de his tam supra opportunis locis loquuti fuimus, quam etiam infra suo tempore dicturi sumus, specialem tractatum minime exigunt: itaque tractemus jam de corporalibus, ac primum de Sacramentis, de sacris, sanctis, & religiosis consequenter etiam loquuturi: ac demum de rebus temporalibus, atque illarum administratione.

TITULUS II.
DE SACRAMENTIS.

Quid sit Sacramentum. h. d.

Sacramentum a est invisibilis gratiae visibilis forma, ita quod ejus similitudinem gerens & causa existat.

Sacramentorum quaedam necessaria sunt, quaedam voluntaria. h. d.

§. 2. Sacramentorum summa divisio haec est b, quod aut sunt necessaria, aut voluntaria. Necessaria sunt, quae sine interitu salutis aeternae praetermitti & contemni non possunt: ut sunt Baptismus, Confirmatio, Poenitentia,

a Can. sacrificium. 32. de cons. dist. 2. b can. immisissio-
nem. §. sed notandum. 1. q. 1. §. 1. d. veniens. 8. extr.
de transactio.

Eucharistia, extrema Unctio: quae omnia ad particularem cuiusque profectum sunt principaliter instituta. Voluntaria sunt, quae sine salutis dispendio, pro cuiusque arbitrio recipi possunt, & refutari: qualia sunt Ordo sacer, & Matrimonium: & haec ad totius Ecclesiae profectum & subsidium principaliter pertinent.

Necessariorum Sacramentorum quaedam deserviunt ad ingressum Ecclesiae, quaedam ad progressum in Ecclesia, quaedam ad egressum ab Ecclesia. h. d.

§. 3. Et rursus necessariorum quaedam ad ingressum Ecclesiae sunt comparata, ut Baptismus: quaedam ad progressum in Ecclesia, ut Confirmatio, Poenitentia, Eucharistia: quaedam ad egressum ab Ecclesia, ut postrema Unctio.

Secunda distinctio Sacramentorum, quod quaedam characterem imprimunt, quae iterari non possunt: quaedam non imprimunt, quae iterationem admittunt. h. d.

§. 4. Rursus Sacramentorum quaedam characterem imprimunt, quaedam vero non. Quae characterem imprimunt, iterari non possunt: ut Baptismus, Confirmatio, Ordo sacer. Caetera vero, quae characterem nullum imprimunt, iterari minime prohibentur: ut Eucharistia, Unctio, Poenitentia, Matrimonium.

Sacramenta constant elemento & verbo. h. d.

§. 5. Constant autem Sacramenta elemento & verbo. Elementum hic accipimus, quicquid sub visibili natura invisibilem gratiam designat & continet. Verba sunt, quae formae visibilis efficaciam expriment: ergo accedente verbo ad elementum sacramentum fiet.

Non Ecclesia, sed Christus instituit Sacramenta, quae tamen dicuntur Ecclesiae, quia illa per ea sanctificatur, & illa ministrat. h. d.

§. 6. Illud quoque scire nos oportet, quod non Ecclesia, sed ipso Domino instituyente Sacramentis utimur: sed tamen ideo Ecclesiae Sacramenta nuncupamus, tam quod per ea sanctificata, & coelesti sponso matrimonii foedere conjuncta sit: tum quod illorum dispensatio ejus credita sit ministerio.

Etiamsi malus minister, & haereticus potest ministrare Sacramenta. h. d.

§. 7. Ergo a qui baptizat, qui absolvit, & singulis Sacramentis divinitus operatur, Dominus est: ministri vero Ecclesiae in conficiendis sacris mysteriis, vel dispensandis, praeter nudum ministerium nihil sibi vindicare valeant, cum non propriam, sed ejus, qui sacramenta instituit, personam referant, nec illa ex ipsis sanctificandi virtus manet. Unde, quanquam eos inculpato esse deceat, si tamen mali sint, vel a catholica communione se juncti, nihilominus & conficere Sacramenta, & dispen-

a Can. aliud est. & can. seq. de Consecrat. dist. 4.

dispensare poterunt; veluti enim per lapideos canales ad areolas aqua transfunditur, & solis radii per loca foetidissima transeunt, nulla contactus maculatione contaminantur: sic multo magis Sacramenta nulla ministri foeditate commaculantur.

Spiritualis potestas exerceri sine fide potest, sed non sine intentione Ecclesiae. h. d.

§. 8. Hoc tamen sic intelligi oportet, si tales ministri intentionem Ecclesiae concordem habeant. Caeterum si aliud agere intendunt, puta sacris illudere mysteriis, vel aliud, quod Ecclesiae non consentiat, nihil agitur: sine fide enim spiritualis potestas exerceri quidem potest, sine Ecclesiae intentione non potest. His circa Sacramenta generaliter cognitis, exordiamur nunc de singulis etiam specialiter dicere: & quia baptismus fundamentum est, & janua caeterorum, merito ab eo principium sumamus.

TITULUS III.

DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

Baptismus operatur animae abluitionem, & in locum circumcircisionis est institutus. h. d.

Baptismus est abluio corporis exterior, quae adhibita certa verborum forma interiore animae abluitionem designat, & operatur. Veluti enim circumcisio in populo c Dei in fidei, justitiaeque signaculum instituta ad significationem purgationis originalis veterisque peccati parvulis valebat: sic & baptismus ad hominis innovationem valere coepit.

Licet in baptismo plena contingat peccatorum remissio, non tamen contingit plena novitas. h. d.

§. 2. Non tamen ex quo quisque baptizatus, statim etiam in eo omnis vetus infirmitas absumitur, sed renovatio ad remissionem peccatorum incipit, & ad intelligentiam, & operationem spiritualium: caetera vero suat in spe, donec re compleantur, quod erit in resurrectionis tempore. Quamvis ergo in Baptismo plena fiat peccatorum remissio, non propterea plena novitas, & mutatio contingit.

Cura baptizandi ad solos Sacerdotes spectat, sed ex causa necessitatis quilibet potest baptizare. h. d.

§. 3. Baptizandi d autem cura ad solos Sacerdotes pertinet, ejusque ministerium nec ipsi Diaconis explere permittitur, abique Episcopo vel Presbytero: nisi his procul absentibus, ultima languoris cogat necessitas: quo casu & Laicis fidelibus, atque ipsis mulieribus e baptizare permittitur. Presbyter vero, cujus negligentia commissum est, ut quis sine baptismo ex humanis excefferit, deponendus erit f.

Baptizati ab haereticis, schismaticis, paganis, vel alias facinorosis, non sunt denuo rebaptizandi. h. d.

§. 4. Sed & si qui ab haereticis g, sive schismaticis, vel etiam paganis, aut alias facinorosis baptizati fuerint, quasi baptizati non fuerint, iterum baptizari non debent. Antiqua b tamen patrum induxit institutio, ut qui ab his in Trinitatis nomine baptizati fuerint, cum ad sanctam Ecclesiam redierint, aut unctioe chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiae revocentur.

Nemo seipsum baptizare potest. h. d.

§. 5. Sed i quanquam baptismus ab haereticis, schismaticis vel paganis susceptus valeat, ipsum tamen se baptizare nemo poterit: sicut enim in carnali generatione, qua proles ex viro & foemina nascitur, alius est qui carnaliter gignit, alius qui gignitur: sic in sacramentali generatione,

a C. veniens. extr. de Presbyt. non baptizat. b gl. 1. in sum. de cons. dist. 4. c can. ex quo. 6. d ff. 4. de cons. d can. constat. 19. de cons. dist. 4. e can. mulier. d. dist. 4. de consecr. f can. quicumque. d. dist. 4. g can. sive ab haereticis. & can. seq. de consecr. d. 4. can. ab antiqua. d. dist. 1. c. debitum. extr. de baptismo.

qua soboles ex aqua, & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse qui spiritualiter generet, alius qui generetur. Unde de Judaeo, qui in mortis articulo constitutus, in aquam seipsum immergendo dixerat, *Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, responsum est, denuo ab alio illum baptizandum esse, ut ostendatur, quod alius est qui baptizatur, alius qui baptizat: quamvis si talis continuo decessisset, protinus ad patriam evolasset, non propter fidei sacramentum, sed propter sacramenti fidem.

Baptismus alius fluminis, alius fluminis, alius sanguinis. h. d.

§. 6. Quod quidem & de illo recte creditur, qui visibiliter non baptizatus martyrii subiit sacramentum. Baptismus enim invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed re minus necessitatis excludit. Unde scite a scriptum a quibusdam reperitur, baptismum alium esse fluminis, alium fluminis, alium vero sanguinis: cum baptisimi virtus, & efficacia, non tam abluitione b corporis, quam fide cordis contineatur: & aliud sit per ministerium baptizare c, quod Sacerdos exequitur: aliud per potestatem, quam Dominus non usque adeo sacramentis adjuvat, ut sine illis eorundem gratiam tribuere non possit.

Parvuli baptizantur in fide parentum, & Ecclesiae: & non debet minor esse virtus baptismi, quam circumcisionis. h. d.

§. 7. Non tamen, quia fide cordis baptismatis virtus continetur, ideo minus parvulos d, qui credere ob aetatem non possunt, unda salutaris abluit, cum & ii, non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptisimate, credere non male credentur, & in fide parentum e & Ecclesiae, alio profitente, baptizati ob fidei sacramentum recte fideles dici possunt: & cum circumcisio f tam adultis, quam parvulis ex praeccepto Domini conferretur, ne baptismus, qui succedit in locum ipsius, & generalior tamen existit, cum tam viri, quam foeminae baptizentur, minoris videatur effectus, tam adultis quam parvulis est conferendus.

Tam mater, quam filius, in ipso articulo parturiendi, possunt separatim baptizari, nec ob id creditur baptismus iteratus. h. d.

§. 8. Is g quoque, cujus mater vel praegnans, vel in ipsa hora, qua parturit, mortis urgente periculo baptismatis gratiam peteperit, baptizari poterit, nec propterea bis baptizatus reputabitur, cum utique ad maternum corpus, cum esset in utero, pertinere: nec ibi regeneratio reperiri possit, ubi generatio non praecesserit, nec in hoc infanti, qui nascitur, aliquid mater participat, cum uniuscujusque propria voluntas in confessione sit attendenda.

Muti, surdi, & aegrotantes baptizari possunt. h. d.

§. 9. Muti quoque h, & surdi, item aegrotantes, qui pro se respondere non possunt, aliis pro se profitentibus recte baptizari poterunt.

Dormiens & amens, si ante somnum & amentiam habuerint propositum baptizandi, baptizari possunt. h. d.

§. 10. De dormientibus i, & amentibus quae situm est, & plane, si prius quam dormirent, aut amentiam incurerent, non baptizandi propositum haberent, quia in eis eadem perdurare voluntas intelligitur, si sic immerfi fuerint, characterem sacramenti non suscipiunt: secus autem, si prius catechumeni extitissent, & baptizandi propositum habuissent: tales enim in necessitatis articulo baptizare consuevit Ecclesia. Tunc ergo characterem sacramentalis

a Gl. 1. in sum. de cons. dist. 4. b can. versus baptiz. dist. 4. c can. aliud est. d. dist. 4. d cap. majores. in fine princ. extr. eod. e can. illud. & can. seq. vers. parvuli de consecr. dist. 4. f can. majores. cum ergo. extr. eod. g can. si ad mortis. & can. seq. de cons. 4. h. can. parvuli alio. & can. seq. d. 4. de consecr. i cap. majores. in fine, extr. eod.

sacramentalis imprimi operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obstitentem.

Invisus baptizatus characterem suscipit, & cogendus est ad observantiam fidei: secus si penitus coactus sit. h. d.

§. 11. Sed & si quis sponte, dum tamen non omnino coactus baptismatis susceperit sacramentum, Christianitatis characterem suscipit: ut puta, cum quis terroribus, atque suppliciis ad unquam salutarem trahitur, & ob id tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, est ad fidei Christianæ cogendus observantiam. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem sacramenti suscipit. Plus est enim expresse contradicere, quam minime consentire.

Is, de quo non est præsumptio, quod sit baptizatus, debet sine metu iterationis baptizari. h. d.

§. 12. Illud a in dubium venire non debet, quoties nulla extant indicia inter propinquos, & familiares, quibus aliquos baptizatos esse doceri possit, eosdem baptizari minime prohibendos esse. Quod enim factum esse nescitur, nulla ratio finit, ut iteratum videatur: nec temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis. De eo tamen, qui Christianis parentibus natus inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod baptizatus fuerit, ut hæc præsumptio pro veritate sit habenda, donec evidentissimis argumentis contrarium probatum fuerit.

Iteranter scienter baptizatus debet severissime puniri, ignoranter vero baptizatus non potest ordinari, nisi ex necessitate. h. d.

§. 13. Quod si quis sciens, & prudens iterum baptizari sustinerit, arctissima poenitentia subijciendus erit: quod si ignoranter, nulla quidem imponenda erit poenitentia, sed nisi magna cogat necessitas, ordinari non poterit.

Iterantes Baptismum sunt deponendi ab officio, & beneficiis. h. d.

§. 14. Illi quoque, qui casu temerario in homine jam baptizato coeleste lavacrum iterare ausi fuerint, excommunicationis mucrone percussi ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponentur.

Muta sunt in baptismo, que non sunt de ejus substantia. h. d.

§. 15. Postremo sciendum est, quod licet verbo tantum & elemento baptismatis substantia contineatur, & forma, multa tamen a sanctis Patribus ad ejus decorem fuerunt solenniter constituta, ut immersionis numerus, Exorcismi, Clericorum exsufflationes, salis benedicti exhibitio, salivæ contactus, inunctio: quæ si ex neglectu prætermissa fuerint, omisso culpæ reos arguet.

Baptismus non debet conferri in privatis domibus, nisi ex necessitate, vel ob magnam nobilitatem. h. d.

§. 16. Illud etiam novissime d. Vienenf. Concilio constitutum est, ne quis in privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos audeat baptizare: nisi Regum, vel Principum liberi baptizandi fuerint, vel talis necessitas emerferit, propter quam ad Ecclesiam absque periculo accessus haberi nequeat.

TITULUS IV.

DE SACRAMENTO CHRISMATIS.

Fideles post receptum baptismum debent chrismari. h. d.

Quamvis autem continuo transituris regenerationis sufficiat beneficium, victuris tamen etiam confirmationis auxilium est necessarium. Ita enim conjuncta sunt hæc duo sacramenta, ut unum ab altero, nisi morte præveniente, separari non debeat.

Chrismatis sacramentum operatur augmentum gratiæ, & soli Episcopi chrismant.

a Can. si nulla extant. de consec. dist. 4. b Can. qui bis. de consec. dist. 4. c C. non ut, extr. eod. d. Cl. 1. eod. tit.

§. 2. Igitur omnes fideles post baptismum paraclatum a per manus impositionem accipere debent, ut perfecte Christiani in veniantur. Spiritus b Sanctus enim, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione robor, & augmentum præstat ad gratiam. Unde cum cæteras unctiones simplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos, hoc est, Episcopus conferre debet: alioqui nulla excusante consuetudine chrismatio irrita habebitur, & vacua, nec inter Ecclesiastica sacramenta reputabitur, cum manum imposuisse præter Apostolos, quorum hodie vicem sustinent Episcopi, nulli alii legantur.

Jejunia a jejunio debet dari Chrisma, nisi necessitas aliud cogat. h. d.

§. 3. Accedent igitur, qui legitimæ sunt ætatis, ad confirmationem jejunii d, ut a jejunis Episcopis sacro chrismate in fronte deliniti per manus impositionem paraclatum recipiant. Plane infirmis, & morte periclitantibus, vel qualibet causa impeditis nulla de jejunio habita ratione manus imponi poterit.

In Baptismo, Confirmatione, & Catechismo debent patrini intervenire.

§. 4. Illud commune est tam his, qui baptizandi sunt, quam etiam illis, qui confirmationis munus recipere debent, ut aliquem in patrinum habeant, qui eosdem in religione Christiana, & fide Dominica instruat, & qui pro eis apud Deum quasi hædeussor existat: quod & in Catechismo observandum erit.

Patrini non debent esse plures, vel non baptizati, vel confirmandi. h. d.

§. 5. Admonendi tamen sunt, quod nec plures quenquam in baptismo, aut in confirmatione suscipere debent, sed unus tantum sive vir, sive mulier: nec quenquam quispiam tenere, vel levare poterit, qui ipse baptizatus non sit, vel confirmatus.

Parentes non possunt esse patrini priorum filiorum, nec Abbates, vel Monachi aliorum. h. d.

§. 6. Parentes quoque proprios filios, vel Abbates g, vel Monachi alienos de sacro fonte suscipere, aut in confirmatione tenere non debent.

Nec Baptismus, nec Chrisma possunt iterari, & utrumque conferri potest tempore interditi. h. d.

§. 7. Commune etiam illud est utrique, quod & neutrum (ut paulo ante diximus) iterari potest, quippe quod ambo characterem imprimunt, & quod interditi tempore ob imminens ex dilatione periculum utrumque conferri, & pro utroque chrisma confici poterit, ut infra suo loco latius exponemus.

TITULUS V.

DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

Quid sit Pœnitentia, & ejus effectus.

Pœnitentia est Sacramentum, quod contritione, confessione, & satisfactione concurrentibus peccatorum operatur remissionem. Multiplex enim Dei misericordia ita lapsibus humanis subvenit, ut non solum per baptismi, & confirmationis gratiam, sed etiam per poenitentiam medicinam spes æternæ vitæ reparari velit. Unde qui dona regenerationis violaverint, proprio se iudicio condemnantes, per Sacramentum poenitentia ad criminum remissionem, quasi ex naufragio arrepta tabula ad portum perveniunt.

a Can. novissime de consec. d. 5. b can. 1. de consec. dist. 6. c can. un. §. per frontis. extr. de sac. unct. & can. manus quoque. de consec. dist. 5. d can. ut jejunii. & can. seq. de consec. dist. 5. e c. vos ante omnia. de conf. dist. 4. f c. non plures de consec. dist. 4. & can. seq. g can. non licet. de conf. dist. 4.

Tres sunt species poenitentia, & poenitentia solennis iterari non potest, & poenitentes ad sacros ordines reddi inhabiles. h. d.

§. 2. Sunt autem poenitentia tres species: quædam enim est solennis, quædam publica, quædam privata. Solennis est, quam propter majora scelera Episcopus in capite jejunii, servata certa rerum serie delinquentibus solet imponere: quæ quidem ne Ecclesiæ vilescat auctoritas, iterari non debet: & tales poenitentes ad sacros ordines (ut supra exposuimus a) inhabiles reddit, quippe quæ nec aliter potest Sacerdotibus imponi, quam si prius coelestis militiæ cingulo exuti fuerint.

Publica delicta & publica poenitentia sui debent. h. d.

§. 3. Publica poenitentia est, quæ publice nulla servata juris solennitate peragenda injungitur: qualis est peregrinatio, certi habitus delatio, & his similia. Cum enim manifesta peccata non sint occulta correctione purganda, recte constitutum est, ut qui publice peccando proximo suo scandalum præbuerint, publicam etiam poenitentiam a propriis sibi Sacerdotibus impostam peragere debeant. Apparet itaque ex his, quod licet omnis solennis poenitentia publica sit, non tamen omnis publica est solennis.

Unusquisque semel in anno debet confiteri, & Eucharistiam sumere, nisi de consilio Sacerdotis abstineat. h. d.

§. 4. Privata, aut secreta poenitentia est, quæ in occulto Deo fit, & Sacerdoti. Statutum est enim generali Concilio b, ut omnis fidelis, quam primum sapere coeperit (omnia sua peccata proprio Sacerdoti confiteatur, & injunctam sibi poenitentiam propriis viribus adimplere studeat, suscipiens reverenter ad minus singulis annis in Paschate Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de Sacerdotis consilio ex causa duxerit adstineadam: alioqui & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & moriens Christiana carebit sepultura.

Pœnitentia constat contritione, confessione, & satisfactione. h. d.

§. 5. Constat igitur poenitentia sacramentum tribus partibus: contritione cordis, confessione oris, & operis satisfactione. Contritio nihil aliud est, quam dolor pro peccatis voluntarie assumptus, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Confessio (ut Augustino placet) est, per quam morbus latens spe veniatur: vel confessio est canonica peccatorum coram proprio Sacerdote facta declaratio.

Tribus casibus potest quis confiteri non proprio Sacerdoti, si obtineat licentiam ab eodem, vel ab Episcopo, vel si confiteatur fratribus habentibus generalem potestatem audiendi confessiones. h. d.

§. 6. Quod autem dicitur, coram proprio Sacerdote, ita demum obrinet, si nulla legitima causa sublit ejus declinandi iudicium. Cæterum si quis vel proprii Sacerdotis imperitiam vereatur, vel alias vitam & mores suspectos habeat, & propterea alieno Sacerdoti d confiteri voluerit, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio: cum aliter illum alienus quacunq; suffragante consuetudine non possit absolvere, vel ligare. Si quis tamen regularibus generalem audiendi confessiones potestatem habentibus, & locorum ordinariis presentatis, & ab iisdem approbatis confessus fuerit, Parisiensis Doctoris rejecta sententia non magis eadem peccata tenebitur iterum confiteri, quam si ea proprio Sacerdoti juxta generalis Concilii dispositionem confessus fuisset.

Episcopus potest suo subdito concedere licentiam eligendi confessorem. h. d.

§. 7. Episcopus quoque subdito suo, ut quemvis idoneum sibi deligat confessorem, facultatem concedere poterit: cum non minoris esse debeat efficaciz ab Episcopo obtentæ licentia, quam a Parochiali Sacerdote.

a Tit. qui prom. non poss. §. poenitentes. b c. omnis utriusque. extr. eod. c. f. n. de poenit. dist. 6. d. c. omnis utriusque. §. si quis autem. extr. eod.

Tom. II.

Necessitas facit affectum reputari pro effectu. h. h.

§. 8. Sed & si poenitendi urgeat necessitas, nec desideranti locus, aut tempus proprium Sacerdotem offerat, & si is, cui quis confitetur, solvendi nullam potestatem habeat, tanta tamen est vis confessionis, ut dignus fiat venia ex desiderio Sacerdotis, qui proximo suo criminis turpitudinem confiteri non relugit. Votum enim pro opere reputatur, cum operis perficiendi facultas deest.

In perpetuum est in monasterium detrudendus, qui revelat confessionem. h. d.

§. 9. Sed a five propius Sacerdos, five alius poenitentiam audiat, cavebit omnino, ne aut verbo, aut alio quovis modo contentem prodatur: quoniam qui peccatum in poenitentiâ iudicio sibi detectum revelare ausus fuerit, non solum a sacerdotali officio deponendus erit, verum etiam ad agendam perpetuo poenitentiam in arctum monasterium detrudendus.

Sacerdos non debet absolvere de casibus reservatis Papa, vel Episcopo. h. d.

§. 10. Illud etiam animadvertere Sacerdotem oportet, ne quem scilicet ab his criminibus absolvendo liberare tentet, quorum absolutio aut Apostolico c, aut proprio ordinario est reservata: ut puta, si poenitens Clericum enormiter læserit, Ecclesiam combulerit, vel fregerit, fallum commiserit, Cardinalem, vel Episcopum infecutus fuerit, cum Moniali rem habuerit, & in aliis casibus.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. h. d.

§. 11. De eo tamen quaeritur est, si Episcopo subdito suo concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, an tunc ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, absolvendi habeat facultatem: & cum in generali concessione illa minime veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus, responsum est, electum hunc hujusmodi non habere potestatem.

Contritio & confessio sine satisfactione parum proficiunt. h. d.

§. 12. Sed nec contritio multum proficiet, nec confessio, nisi ambabus adjuncta fuerit satisfactio: quæ nihil aliud est, quam quædam injuriæ illatæ compensatio: nullus enim delictorum accipit veniam, nisi si nulla fuerit necessitate impeditus, qualem tuncque etsi longe minorem, quam debeat, poenam solverit. Nec sufficit mores in melius commutare, & a præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, Deo satisfiat per contriti cordis sacrificium cooperantibus elemosynis, orationibus & jeuniis.

Medici, qui ægros ad poenitentiam non inducunt, sunt ab Ecclesia ingressu arceudi. h. d.

§. 13. Medicos d etiam admonere oportet, ut cum eos ad inermes vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, ut medicos vocent animarum: ut postquam fuerit ægotanti de spiritali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. Si quis autem Medicorum secus fecerit, ab Ecclesia ingressu arcebitur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit.

Qui habuit propositum confitendi, potest absolvi, si scilicet morbi non possit confiteri. h. d.

§. 14. Si quis autem in infirmitate constitutus poenitentiam petierit, & dum ad eum invitatus Sacerdos properat, morbo oppressus obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, & poenitentiam moriturus, & per manus impositionem reconciliationem accipere poterit.

L 1111

Depu-

a C. omnis utriusque. §. caveat. extr. eod. b Clem. 1. §. quibus, versic. nec etiam de privileg. c. c. 2. de poen. in 6. d. c. cum infirmis. extr. eod.

Deputatis ultimo supplicio sacramentum poenitentiae, & Eucharistia non negetur. h. d.

§. 15. Nec infirmis solum, sed etiam ultore gladio morituris in hac parte jura subveniunt, cum ultimo damnata supplicio & poenitentiae sacramentum, si petant, non solum negari non debeat, verum etiam sint censura Ecclesiastica ab ordinariis locorum coercendi, quicumque adversarentur, quo minus id consequantur. Quod ipsum & de Eucharistia quoque intelligendum erit, cum quibuscumque poenitentia non negetur, viaticum quoque, quod vere poenitentibus exhibetur, intelligatur esse concessum.

TITULUS VI. DE EUCHARISTIA.

Maximum est Eucharistia sacramentum, & saltem semel in anno debet assumi. h. d.

Est autem inter caetera Eucharistiae sacramentum maximum b, & oblationes omnes longe antecellit. Unde sicut praestantius est caeteris, ita etiam diligentius excoli debet. Et quidem circa prima fidei canabula frequentissima erat apud fideles sanctissimi viatici susceptio: sed cum postea paulatim tepescere charitate rarius homines communicarent, constitutum fuit c, ut nisi quis majoribus fortasse criminibus impediretur, tribus saltem vicibus in anno communicare deberet: donec refrigercente penitus religionis ardore eo tandem ventum est, ut semel saltem singulis annis d unusquisque caelestis mensae debeat esse particeps.

Quotidie Sacerdotes hodie pro populo sacrificare debent, sed semel tantum, non pluries, nisi ex magna causa, vel in nativitate Domini. h. d.

§. 2. Invaluit tamen, ut Deo quotidie Sacerdotes pro populo hanc oblationem facerent. Quoniam enim quotidie labimur, ideo etiam Christus quotidie mystice pro nobis immolatur: in quo tamen illud cavendum est, ne Sacerdos quacunq; praefulgeat dignitate e, amplius quam semel in die celebret: nisi aut aliter faciendum Domini nativitas fluadeat, aut urgens cogat necessitas. Satis enim felix est, qui semel digne celebret.

Presbyter tantum debet exhibere Eucharistiam, non inferior: nisi subsit necessitas. h. d.

§. 3. Sed nec ab omnibus, nec passim omnibus tantum sacramentum exhiberi debet: nam veluti solus Sacerdos illud conficit, ita etiam nemo praeter eum exhibere poterit. Quod si Presbyter aliter, quam per semetipsum infirmum, vel alium communicet, ex Rhemensis & Concilii dispositione sui gradus periculo subiacet. Permissit tamen Laodiceense Concilium h, si necessitas urgeret, ut Diaconus praesente Presbytero Eucharistiam iustus erogare possit.

Sacerdos constitutus in peccato mortali, quoad seipsum est suspensus, non quoad alios. h. d.

§. 4. Imo & Sacerdotes, si qua criminali macula sese infectos esse sentiant, ab hujusmodi exhibitione abstinere debent. Quamquam si peccato mortali & vel minori excommunicatione illigatus celebret, & sacramenta conferat, licet graviter peccet, nullam tamen irregularitatis notam incurrit, & sacramenta ab eo collata virtutis effectu non carent: cum non a collatione, sed a participatione, quae in sola perceptione consistit, videatur esse remotus.

Scenicis & histrionibus non est danda Eucharistia: pro ca-

a Clem. 1. de poenit. b can. nihil. in sacrificiis. de consecr. dist. 2. c. car. etsi non. de consecr. dist. 2. d. can. omnis de poen. e. c. te referente. extr. de celebr. miss. f. c. consuluisti. extr. de celebr. miss. g. can. pervenit. de consecr. dist. 2. h. can. praesente dist. 93. i. can. Sacerdotes qui. q. 1. in fin. x. can. fin. extr. de Cler. excomm.

teris autem, maxime infirmis semper debet esse parata.

§. 6. Constat autem Eucharistiae sacramentum visibili forma, veritate corporis, & virtute spirituali. Forma visibilis est panis & vinum d: vinum vero hoc loco intelligimus aqua permixtum, nec enim in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri debet, cum utramque ex latere illius proflixisset legatur. Illud etiam rationalis consuetudo generalis habet Ecclesiae, ut plus in eo vini, quam aquae sit ponendum e.

In sacramento altaris & panis, & vinum sunt vera caro & sanguis Domini. h. d.

§. 7. Veritas f est carnis, & sanguinis, sicut enim ante consecrationem panis est, & vinum, quod natura formavit: ita etiam post consecrationem vera Christi est caro & sanguis, quem benedictio consecravit. g

Virtus Sacramenti est charitas & unitas. h. d.

§. 8. Virtus est charitatis h & unitatis: nam veluti ex multis granis unus fit panis, & multis racemis unum vitum, ita & nos per hoc charitatis sacramentum Christo incorporati unum evadimus.

Ponit, quomodo & quando tria, quibus constat sacramentum altaris, sint sacramenta. h. d.

§. 9. His igitur repetitis apparet i, primum quidem sacramentum esse, non rem; secundum & rem esse simul, & sacramentum; tertium vero rem esse, sed non sacramentum. Sed primum quidem sacramentum est geminae rei, secundum est sacramentum unius, & alterius rei, tertium vero res est gemini sacramenti.

TITULUS VII. DE EXTREMA UNCTIONE.

Extrema unctio solet exhiberi, de quorum morte dubitatur: duplex unctio, exterior & interior: & interiorem exterior d signat. h. d.

Hactenus loquuti fuimus de his sacramentis, quae ad ingressum, & ad progressum in Ecclesia comparata sunt: consequens nunc est, ut de iis videamus, quae propter egressum ab Ecclesia sunt constituta. Sciendum est igitur, graviter aegrotantibus, & de quorum morte probabiliter timeri potest, certas corporis partes sanctificato oleo a Presbyteris ex institutione divina inungi debere: quae quidem unctio, non minus interius animae, quam exterioris corporis sanitatem operatur. Sunt & enim unctiois duae species: Exterior, quae materialis & visibilis, & interior, quae spiritualis est, & invisibilis. Exteriores visibiliter inungitur corpus: interiore invisibiliter cor inungitur. Haec, quod in extremitate vitae constitutus exhiberi consuevit, merito extremae unctiois nomen est sortita.

Magis

a Can. pen. de consecr. dist. 2. b can. Presbyter Eucharistiam. de consecr. dist. 2. c. Gl. in sum. de consecr. d. 2. d. sum. d. dist. 2. e. c. perniciosus. extr. de celebr. miss. f. can. cum Marthae. §. distinguendum. extr. de celebr. miss. extr. d. gl. g. can. nos autem de consecr. dist. 2. h. Vide in praeced. §§. i. c. cum Marthae. §. distinguendum. extr. de celebr. miss. x. c. 1. §. scire te. extr. de sacra unctio.

Magis dignum trahit ad se minus dignum. h. d. §. 2. Sanctificatum autem locum hoc loco accipimus, non modo quod ipsum rotum consecratum est, sed etiam quod ex consecrato admixtum. a

Postquam hucusque de iis sacramentis, quae quoquomodo necessitatis sunt, tractatum habuimus: reliquum est, ut de iis loquamur, quae dignitatis sunt & voluntatis.

TITULUS VIII. DE SACRAMENTO ORDINIS.

Quid sit Ordo. h. d.

Voluntatis Sacramenta sunt (ut paulo ante exposuimus) Ordo sacer, & Matrimonium. Est autem Ordo nihil aliud, quam signaculum quoddam Ecclesiae, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: de cuius speciebus, differentiis, & gradibus satis videtur superiore libro dictum esse.

Unde solum nunc restat, ut ad matrimonii materiam orationem vertamus.

TITULUS IX. DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Quid sit Matrimonium. h. d.

Matrimonium b est viri & mulieris conjunctio, individua vitae consuetudinem continens, cum divini & humani juris communicatione.

Matrimonium praecedit alia Sacramenta, ratione loci, in quo institutum est, temporis, amplitudinis & mysterii. h. d.

§. 2. Et merito inter alia sacramenta matrimonium quoque annumerari meruit, cum caeteris loci, temporis, amplitudinis, & mysterii ratione etiam praecellat. Siquidem ab orbis primordio in paradiso a Deo ipso institutum est, ut esset omnibus etiam infidelibus commune, quod in aliis minime contigit. His illud quoque accedit c, quod animorum consensus & corporum commixtio, quae in matrimonio intercedunt, primum quidem charitatem significat, quae consistit in spiritu inter Deum & iustam animam, vel Ecclesiam: alterum vero sacrosanctum conjugium designat, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum.

Bona matrimonii sunt sacramentum, fides, proles, & fornicationis remedium. h. d.

§. 3. Consequuntur & inde praeter sacramentum, & alia bona: utputa d, fides, & proles, & quod humana infirmitas in roinam turpitudinis prona, honestate excepta, minime laeditur. Initiatum autem matrimonium sponcione, consensu ratificatur, & copula consummatur: de quibus singulis distinctius dispiciamus.

TITULUS X. DE SPONSALIBUS.

Quid sint sponsalia, & unde dicantur. h. d.

Sponsalia e sunt futurarum nuptiarum mentio, & repromissio: & dicta sunt a spondendo, quod per ea sibi in vicem se futuros conjuges viri & mulieres spondent.

Sponsalia contrahuntur re, verbis, literis, & consensu. h. d.

§. 2. Contrahuntur autem sponsalia variis modis: utputa, re, verbis, literis, & consensu. Re contrahuntur per nudam subarrationem, vel annulli immisionem. Verbis, ut si inter virum & mulierem promissio super futuro matrimonio intercesserit, veluti altero alteri vice mutua dicente: Ego f te accipiam in meum maritum, & ego te in meam uxorem: sive in hunc sensum verba similia protulerint: Literis, ut cum absentes inter se de futuris nuptiis per epistolam paciscuntur:

a Gl. fin. c. quod in dubiis. extr. de consecr. Eccles. b In sum. 27. q. 2. §. sane. c. c. illud extr. de presumpt. c. debitum. extr. de bigam. d. c. omne. 27. q. 2. e. c. nostrates. 30. q. 5. gloss. x. c. licet. extr. de trans. Episc. f. c. penult. extr. eod.

quod ipsum & per nuntium, vel procuratorem fieri poterit.

Procurator ad contrahendum matrimonium non potest substituere, nisi hoc habeat in mandatis. h. d.

§. 3. Procurator a tamen ad hoc specialiter constitutus, ob magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere, alium substituere non poterit, nisi hoc ei specialiter commissum fuerit.

Si duo impuberes, quorum prudentia non supplet aetatem, & qui pubertati non sint proximi, vel etiam alter tantum sit impubes, per verba de praesenti matrimonium contraxerint, talis contractus resolvitur in sponsalia de futuro: & ex eo inducitur iustitia publica honestatis. h. d.

§. 4. Consensu b contrahuntur sponsalia: ut cum pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus aetatem prudentia non supplet, matrimonium per verba contraxerint de praesenti. Licet enim verba in praesens matrimonium sonent, juris tamen interpretatione in sponsalia, licet contrahentes matrimonium celebrare intenderent, conjugium, quod ab initio aetate impediens, ut matrimonium non tenuit, per adventum pubertatis minime convalescit, nisi per carnis copulam subsequatam, vel alium modum contrahentes cum ejusdem perseverantia voluntatis, ad pubertatis tempora pervenisse evidenter constituerit: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicae honestatis iustitia censetur inducta.

In re denominanda potius effectum attendimus, quam modum. h. d.

§. 5. Et ideo hoc casu consensu contracta sponsalia dicimus: quia, si verba spectes, non sponsalia, sed ipsum matrimonium contractum videri poterit. Censuerunt autem jura eos, qui, cum non possent, conjugium de facto contraxerunt, voluisse etiam in casu, quo possent, contrahere: ideoque saltem, ut sponsalia, valere conventionem.

Sponsalia contrahuntur tripliciter, pure, in diem, & sub conditione, & qui contraxerunt sponsalia pure, compellendi sunt etiam matrimonium contrahere, & consanguinei contrahentium non debent cum ipsis contrahentibus contrahere. h. d.

§. 6. Rursus contrahuntur sponsalia, aut pure, aut adjecta die, aut sub conditione. Pure a, ut cum vir & mulier se invicem futuros conjuges pollicentur. Et hoc casu nullus consanguineorum aliquo pacto alterum ex contrahentibus matrimonio sibi copulare poterit: imo qui contraxerunt, ut se invicem recipiant, & mutua conjugali affectione pertractent, moneri, & nisi rationalis causa obfister, Ecclesiastica censura compelli poterunt.

Si per contrahentem sponsalia in diem non steterit, quo minus matrimonium contraheret intra terminum, cum alia postmodum matrimonium contrahere poterit. h. d.

§. 7. Dies adicitur sponsalibus, cum quis intra certum temporis spatium aliquam se ducturum in uxorem convenit: in qua specie, si per eum non steterit, quo minus intra praefixum terminum cum eadem matrimonio contraheret, libere ad nuptias alterius transire poterit.

Sponsalia contracta sub conditione, evanescent conditione deficiente, nisi ab ea recessum fuerit. h. d.

§. 8. Sub conditione celebrantur sponsalia, cum quis, si quid fiet vel contigerit, nuptias se contracturum pollicetur: veluti si dictum fuerit, Ego d te in uxorem accipiam, si centum mibi dederis: aut, si pater meus consenserit: quibus conditionibus deficientibus, ad matrimonium quis compelli non poterit, nisi consensus de praesenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequata, cum his casibus a conditionibus recessum videatur.

LIIII 2 Turpes

a C. fin. de procurat. in 6. b c. 1. §. idem. de despons. impub. in 6. c. c. 2. & c. ex literis ver. secund. extr. eod. tit. d. c. de illis, & cap. per suos, extr. de condit. opp.